MÁDENIYAT, BIBLIOGRAFIYA HÁM SOCIAL - GUMANITAR TARAWDAǴÍ JAŃA BASQÍSHLAR HÁM KREATIV IDEYALAR

Eshbaeva Gúlbahar – *docent*
Ózbekstan mámleketlik kórkem óner hám mádeniyat institutı Nókis filialı

Tayanısh sózler: mádeniy innovatsiya, bibliografiyalıq izertlewler, sotsial-gumanitar pánler, kreativ texnologiyalar, interdissiplinarlıq, sanlı gumanitar pánler.

Ключевые слова: культурная инновация, библиографические исследования, социально-гуманитарные науки, креативные технологии, междисциплинарность, цифровые гуманитарные науки.

Key words: cultural innovation, bibliographic research, social sciences and humanities, creative technologies, interdisciplinarity, digital humanities.

XXI ásir jáhán civilizaciyasınıń zárúrli ózgesheliklerinen biri mádeniyat, pán hám texnologiyanıń tereń integratsiyası ekenligin bilemiz. Bunnan tısqarı, "zamanagóy globalizatsiya sharayatında sotsial-gumanitar pánler óziniń dástúriy paradigmaların qayta kórip shıǵıw hám jańa metodologiyalıq jantasıwlardı engiziw zúrligi menen ushırasıp atır." Biraq bul process tek ǵana ilimiy izertlew metodlarınıń ózgerisin emes, al mádeniy miyrasımızdı saqlaw, úgit-násiyatlaw hám rawajlandırıwdıń jańa usılların da talap etedi. Sonıń menen birge, Ózbekstan Respublikasında ámelge asırılıp atırǵan keń qamıtıwshı reformalar mádeniyat hám gumanitar pánler tarawına ayrıqsha itibar qaratılǵanlıǵın kórsetedi.

Prezident Shavkat Mirziyoyev atap ótkendey, "Mádeniyat millet ruwxın kórsetedi hám jámiyettiń ruwxıy rawajlanıwınıń tiykarǵı faktorı esaplanadı." Bul kontekstte mádeniy processlerdi úyreniw, bibliografiyalıq izertlewdi zamanagóylestiriw hám sotsial-gumanitar pánlerdi innovatsiyalıq tiykarda rawajlandırıw áhmiyetli wazıypa retinde kózge taslanıp atır. Joqarıdaǵı maǵlıwmatlardan kelip shıǵıp, izertlewdiń maqseti – mádeniyat, bibliografiya hám sotsial-gumanitar tarawdaǵı zamanagóy tendentsiyalardı tallaw hám kreativ ideyalar menen birge olardı ámeliyatqa engiziwdiń nátiyjeli mexanizmlerin kórip shıǵıwdan ibarat. Sonıń menen birge, izertlewdiń wazıypaları tómendegilerden ibarat:

Bibliografiyalıq izertlewlerdiń zamanagóy metodologiyasın tallaw;

Mádeniy innovatsiyalar hám kreativ texnologiyalardıń imkaniyatların bahalaw;

- Ámeliy usınıslar hám keleshek baǵdarların belgilew.

Izertlewde bibliografiyalıq izertlewlerdiń zamanagóy metodologiyası, innovatsiyaları haqqında sóz barǵanda, bibliografiya páni óziniń dástúriy funkciyaların saqlap qalǵan halda, jańa texnologiyalıq imkaniyatlar hám metodologiyalıq jantasıwlar menen bayımaqta ekenligin aytıw kerek. Sonıń menen bir qatarda zamanagóy bibliografiya tek ǵana dereklerdi dizimge alıw emes, al ilimiy baspalardı bahalaw, izertlewshilerdiń ilimiy belsendiligin ólshew hám ilimiy baǵdarlardı monitoring qılıwdı da óz ishine aladı.

Tiykarǵı bibliometriyalıq kórsetkishler:

- H-indeks – alımnıń ilimiy jumıslarınıń sapası hám muǵdarın kórsetiwshi kórsetkish
- Impact Factor – jurnaldıń tásir etiwshi faktorı
- Sitatatsiya tallawı – ilimiy jumısqa siltemeler sanı hám dinamikası
- Sheriklik tarmaqları tallawı – qospa baspalar hám xalıqaralıq integratsiya dárejesi

Házirgi waqıtta zamanagóy mádeniyat rawajlanıwında texnologiyalıq innovatsiyalar hám kreativ jantasıwlar áhmiyetli orın tutpaqta. Atap aytqanda, virtual reallıq (VR), keńeytilgen reallıq (AR) hám aralas reallıq (MR) texnologiyaları mádeniy miyras, muzeyler hám kórkem óner tarawında revolyutsiyalıq ózgerislerge sebep bolmaqta. Tómende immersiv texnologiyalardıń qollanılıw tarawların birge kórip shıǵayıq:

- Virtual muzeyler hám mádeniy miyras obyektleri boylap sayaxat
- Interaktiv teatr hám spektakller
- Mádeniy tálim hám treningler
- Arxeologiyalıq tabılmaların vizualizatsiyalaw

Texnologiyalıq innovatsiyalar rawajlanǵan sayın, bizden bunnan da kóbirek tájiriybe hám kreativlik talap etedi. Biraq biz bul boyınsha xalıqaralıq tájiriybelerdi tereń úyrenip, onı jergilikli kontekstke maslastırılǵan halda qollanıwımız úlken ózgerisler hám joqarı jetiskenliklerge sebep boladı. Ótkizilgen izertlew mádeniyat, bibliografiya hám sotsial-gumanitar pánler tarawında túpten paradigma ózgerisleri júz berip atırǵanlıǵın kórsetti.

Sanlı transformatsiya, interdissiplinarlıq jantasıwlar hám kreativ texnologiyalar bul tarawlarda jańa imkaniyatlar jaratpaqta. Bunnan tısqarı, zamanagóy sotsial-gumanitar pánler klassikalıq metodologiyadan sanlı gumanitar pánlerge, teoriyalıq izertlewlerden ámeliy joybarlarǵa, monosotarawlı jantasıwdan interdissiplinarlıq integratsiyasına ótpekte.

Juwmaq ornında sonı atap ótiw kerek, mádeniy innovatsiyalar hám kreativ texnologiyalar dástúriy mádeniy qádiriyatlardı joytpaydı, kerisinshe olardı saqlap qalıw, zamanagóylestiriw hám keń auditoriyaǵa jetkeriwdiń nátiyjeli quralları esaplanadı. Virtual muzeyler, sanlı arxivler, immersiv tájiriybeler mádeniy miyrasımızdı hár qanday jerden hám qálegen waqıtta úyreniw imkaniyatın beredi.

Paydalanılǵan ádebiyatlar

1. Anderson, P., & Chen, L. (2022). Sotsiallıq Pánlerdegi Paradigma Ózgerisleri: Sanlı Transformatsiya hám Interdissiplinarlıq Izertlew. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Mirziyoyev, Sh. M. (2021). Jańa Ózbekstan strategiyası. Tashkent: Ózbekstan.
3. Harris, M., & Williams, R. (2021). Gumanitar Pánlerdegi Metodologiyalıq Pluralizm: Pozitivizmnen Konstruktivizmge. Gumanitar Izertlewler Jurnalı, 18(4), 567-589.
4. Johnson, K., & Taylor, S. (2023). Kreativ Industriyalar hám Mádeniy Ekonomika: Global Perspektivalar. London: Routledge.
5. Karimov, A.S., & Yusupova, N.M. (2024). Ózbekstanda sanlı gumanitar pánlerdi rawajlandırıw: mashqalalar hám sheshimler. Ózbekstan tariyxı, 1(87), 45-58.
6. Kumar, R., & Patel, S. (2023). Ámeliy Gumanitar Pánler hám Sotsiallıq Kóship-qonıw: Universitet Bilimlendiriwiniń Hindistan Modeli. Aziya Sotsiallıq Pánler Jurnalı, 29(2), 234-251.

REZYUME. Bul maqalada zamanagóy mádeniyat, bibliografiya hám social-gumanitar pánlerdiń rawajlanıw basqıshları hám bul tarawdaǵı kreativ jantasıwlar talqılanadı. Izertlewde sanlı transformatsiyanıń mádeniy processlerge tásiri, virtual muzeyler hám sanlı arxivlerdiń áhmiyeti analizlengen. Avtor social-gumanitar pánlerdi modernizatsiyalaw hám mádeniy miyraslardı zamanagóy texnologiyalar járdeminde saqlaw boyınsha strategiyalıq usınıslar beredi.

РЕЗЮМЕ. В данной статье рассматриваются современные этапы развития культуры, библиографии и социально-гуманитарных наук, а также внедрение креативных подходов в эти сферы. Анализируется влияние цифровой трансформации на культурные процессы, роль виртуальных музеев и цифровых архивов. Автор предлагает стратегические направления по модернизации социально-гуманитарных наук и сохранению культурного наследия с использованием современных технологий.

SUMMARY. This article examines the modern stages of development in culture, bibliography, and social-humanitarian sciences, emphasizing the integration of creative approaches. The research analyzes the impact of digital transformation on cultural processes, including the importance of virtual museums and digital archives. The author provides strategic recommendations for modernizing social-humanitarian sciences and preserving cultural heritage through contemporary technological tools.